

Cahit KÜLEKÇİ

İslam Tarihinde
**Ermeniler
ve Ermenistan
Fetihleri**

(Hulefâ-yi Râsîdîn ve Emevîler Dönemi)

ARAŞTIRMA-İNCELEME

Ermeni Kimliği, Ermenistan ve Ermenistan Fetihleri

(Hulefâ-yı Râşidîn- Emevîler Dönemi)

ARAŞTIRMA-İNCELEME

© DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI, 2014

DBY: 13

Araştırma-İnceleme: 3

ISBN: 978-605-4635-04-7

Sertifika No: 18188

1. Baskı: İstanbul, Ekim 2012

2. Baskı: İstanbul, Mayıs 2014

Yazar:

Cahit Külekçi

Editör:

Ersan Güngör

Yayın Yönetmeni:

İrfan Güngörür

Baskı Hazırlık:

DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Şenyıldız Matbaacılık Yay. Ltd. Şti.

Gümüşsuyu Cad. No:3/2 - Topkapı / İstanbul

Tel: 0212 483 47 91 (Sertifika No: 11964)

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Çağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul

Tel. - Faks: +90 212 526 98 06

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

Ermeni Kimliği, Ermenistan ve Ermenistan Fetihleri

(Hulefâ-yı Râşidîn - Emevîler Dönemi)

ARAŞTIRMA-İNCELEME

Cahit Külekçi

İçindekiler

Kısaltmalar.....	8
Önsöz.....	9
Giriş.....	15
Kaynaklar ve Usûl Hakkında.....	18
1. Antik Yunan Kaynakları.....	19
2. Ermeni Tarihine İlişkin Kaynaklar ve Ermeni Kaynakları.....	25
3. İslâm Tarihi Kaynakları.....	33

BİRİNCİ BÖLÜM

Ermeni Kimliği ve Ermenistan Bölgesi

A. Ermeni Kimliğinin Oluşumu.....	49
1. Tanımlamalar.....	52
1.1. Antik Yunan ve Ermeni Kaynaklarında Ermeni Kavramı.....	52
1.1.1. <i>Ambigua Gens: Armenios</i>	54
1.1.2. <i>Armenus</i>	58
1.1.3. <i>Aramo [Aramu, Arame] ve Aramus</i>	60
1.1.4. <i>Armen</i>	62
1.1.5. <i>Haicus (Hay[k])</i>	66
1.2. İslâm Tarihi Kaynaklarında Ermeni Kavramı.....	69

2. Ermenistan Coğrafyası, Göç ve Bölgesel İlişkiler.....	75
2.1. Armenia [Ermenistan] Bölgesi.....	75
2.2. Göç ve Bölgesel İlişkiler.....	81
2.2.1. <i>Frigyalılar ve Ermeniler</i>	82
2.2.2. <i>Urartular ve Ermeniler</i>	86

B. Ermeni Kimliğinin Unsurları.....	91
1. Mitoloji.....	98
2. Ermeni Dili.....	106
3. Dinî Kimlik.....	110

İKİNCİ BÖLÜM

Ermenistan Fetihleri (632-749)

A. İslâm Fetihlerinin Husûsiyetleri.....	119
B. Ermenistan Bölgesiyle İlk Münâsebetler.....	143
1. Hz. Peygamber'in (as) Ermenilere Dâir Fermânı....	153
C. Hulefâ-yı Râşidîn Dönemi Ermenistan Fetihleri.....	163
1. Hz. Ebûbekir Dönemi.....	163
2. Hz. Ömer Dönemi.....	170
2.1. Şam, Irak-İran Bölgesi Fetihleri.....	173
2.2. Diyarbakır (Âmid)'in Fethi.....	185
2.3. Harran'ın Fethi.....	186
2.4. Azerbaycan'ın Fethi.....	188
2.5. Musul'un Fethi.....	191
3. Hz. Osman Dönemi.....	192
3.1. Kalikala'nın Fethi.....	194
3.2. Malatya'nın Fethi.....	198
3.3. Taberistan'ın Fethi.....	200
4. Hz. Ali Dönemi.....	201

D. Emeviler Dönemi Ermenistan Fetihleri	205
1. Muaviye ve Ermeni Toplumunu	207
2. Muaviye Dönemi Ermenistan Fetihleri	209
2.1. Malatya'nın Tekrar Hâkimiyet Altına Alınması....	211
3. Muaviye Dönemi Sonrası Ermenistan Fetihleri.....	212
Sonuç	223
Bibliyografya	229
Dizin	245

Önsöz

Türkçe olarak neşredilen, Ermenilerin erken dönem tarihlerine ilişkin araştırma sayısı çok değildir. Bunun temel sebebi olarak genelde konuyla ilgili erken dönem kaynaklarında verilen bilgilerin yetersizliği gösterilir. Bu durum hem Roma, Yunan, Ermeni hem de İslam tarihi kaynakları için söz konusudur. Fazla sayıda olmasa da mezkûr kaynaklara dayanılarak yapılan kimi araştırmaların birbirleri ile çelişik, muhtelif bilgiler içeren sonuçlara varması ayrıca dikkat çekmektedir ki bu da kaynakların sunduğu yetersiz verilerden dolayıdır.

Buna mukâbil Ermenilerin kendilerine ait bilhassa sosyo-kültürel tarihlerini, siyasî alandan uzak sadece tarihî bilgilerden müteşekkil bir halde incelemenin gerekliliği, konuyla ilgili araştırma yapan hemen herkes tarafından dile getirilen bir husustur. Öyle anlaşılıyor ki; Ermeni halkının sosyal ve kültürel alanı ile erken dönemdeki tarihî varlıkları, söz konusu millete ait bilhassa son dönemdeki siyasî mülâhazalara nazaran daha az dikkat çekmiş, bu alanla ilgili neşredilen araştırmalar

belki zorunlu olarak bir kısır döngünün içine düşmüştür. Üstelik *doğrulanamayan* kimi *tarihî bilgilerin siyasî çıkarlara hizmet* etme hususundaki etkin kullanımı da bu kısır döngüye hayli katkı sağlamıştır. Özetle zaten kısıtlı olan tarihin verileri, bir kısım araştırmacılar tarafından siyasî malzeme olarak kullanılmış ve Ermeni milleti hakkında, üzerinde ittifak edilebilen gerçeklere ulaşmak pek mümkün olmamıştır.

Gerçekte de Ermeniler, M.S. IV. yüzyılın başlarına kadar Anadolu topraklarının ücrâ köşelerinde yaşayan, adı sanı çok da bilinmeyen, belirli bir isim altında tanımlanamayan topluluk, millet hüviyetindedir. Ermeniler, kimi zaman *'garip insanlar topluluğu'* olarak tanımlanırken kimi zaman *Romalıların dindaşı olan topluluk* kimi zaman da *muktedir bir gücün kolonu* olarak nitelendirilmişlerdir. Fakat *Roma, Pers, Urartu, Frig* gibi siyasî güçler tarafından zaman zaman sadece *vassal* güç olarak kullanılan Ermenilerin, Hıristiyanlığı kabul ettikleri IV. yüzyıldan itibaren tarih sahnesine müstakil bir millet olarak ortaya çıktığını ve adından söz ettirmeye başladığını da açıkça söyleyebiliriz. Ancak bu durumun Ermenilerin *Anadolu'nun bozkırlarında at koşturmalarından ziyade özellikle Romalılarla Perslilerin ya da Urartularla Frigyalıların, kısacası iskân edildikleri bölgede bulunan hâkim güçlerin birbirleriyle olan münasebetleri ile ilgisinin kuruluyor olması, bizi Ermenilerin tarihinin oluşumunda başka milletlerin rolünü incelemeye zorunlu olarak sevk etmektedir.*

Ermenilerin erken dönem tarihlerine ilişkin verilerin fazla olmaması, belki de dönem itibarıyla hâkim güçlerin arasında yer almamasıyla ya da söz konusu ettiğimiz dönemin hâkim güçlerinin tarihlerindeki anlatımların eksikliğiyle açıklanabilir.

kendi içinde ikiye ayrılmıştır. İlk bölümü 632-661 yıllarını kapsayan *Hulefâ-yı Râşidîn Dönemi*'dir. İkinci bölümü ise 661-749 yıllarını içine alan *Emevîler Dönemi*'dir. Bölümlerin her ikisinde de fethi tamamlanan bölgelere Müslümanlar tarafından gayr-ı Müslim tebeaya sağlanan haklar, iskân politikaları, emânlar gibi konular üzerinde durulmuş; önemli görülen kimi emân metinleri de kaynaklarda geçtiği üzere çalışmamızda yer almıştır. Bu bölümde ağırlıklı olarak kullanılan İslâm tarihi kaynaklarındaki bilgilere ilaveten, Ermeniler tarafından telif edilen *vekâyinâme* tarzı eserlerdeki bilgilere de yer verilmiştir.

Çalışmamızın hazırlanmasında emek ve katkılarını esirgemeyen sayın *Prof. Dr. Mehmet Azimli, Doç. Dr. Şaban Öz, Doç. Dr. Eyyub Tanrıverdi, Yrd. Doç. Dr. Canan Seyfeli*'ye teşekkürlerimi sunarım.

Cahit KÜLEKÇİ
Malatya, 2014

Dizin

A

- Abbâsiler 197
Abdullah b. Abbas 210
Abdullah b. Abdilmelik 212
Abdullah b. Amir 200
Abdullah b. Revâha 151
Abdullah b. Zübeyr 210, 216
Abdumelik b. Mervan 214, 215, 217, 218, 219
Abdurrahman b. Avf 184
Abgar 111
Abovyan 108
Âd 69
Afyon 83
Ahnef b. Kays 201
Ahtamar (Van) 116
Ahura-mazda 102
Akdeniz 37
Akra b. Habis 201
Alaçam 80
Ali b. Yahya el-İrminî 216
Altın Post Gezisi 58
Amafia 61, 66, 71
Amasya 80
Ambigua Gens 54

- Amerika 109
Âmid 185, 186, 188
Âmmü'l-Cemaa (Birlik Yılı) 206
Amr b. Âs 175
Anabasis 22, 64
Anadolu 10, 16, 19, 22, 38, 46, 52, 54, 63, 70, 76, 78, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 99, 100, 102, 122, 123, 144, 149, 174, 192, 193, 207, 209, 213, 224, 225
Anahit [Anahita] 102
Ani 181
Annales-Historiae 24
Antakya 192, 214, 215
Antalya 83
Antiokhos 105
Anushavan 68
Apollon 100
Ara 103
Ara Keğetsig 103
Aramæis 61, 66, 71
Aramazt 100, 102
Arame 60
Arameans 60

- Aramo 60
Aramu 60
Aramus 60
Arapça 36, 69, 79
Ararat 67, 86
Ararat Dağı 67
Ararat Krallığı 97
Araxes (Aras Nehri) 59
Arfaşad 71
Argistisler 103
Arman 62
Armenacus 61, 66, 71
Armeniakos 194, 195
Armenios 54
Armenus 58
Arpaşat 71
Arşag (Büyük) 105
Artemis 103
Artokhmes 63
Arvâd Adası 210
Aryaniler 109
Asur 71, 86, 87, 103, 104, 105
Asurice 113
Asurlular 87
Asya 21, 62, 77, 78, 79, 84, 98, 99, 107, 148
Aşağı Ermenistan 81
Aşkenaz 71
Augustus 24
Avarayr Savaşı 114
Avrupa 21, 62, 85, 98, 109, 146, 184
Avs 72
Ayber 72

- Azerbaycan 37, 177, 180, 181, 188, 189, 190, 191, 219
Aziz Nerses 113, 114

B

- Ba'al Şamin 104
Babilon 67, 68
Babilon Bölgesi 67
Bâb-u Feyrûzgubaz 79
Bâbu'l-Ebvâb 79, 181
Bâb'ül-Kamâme 156
Bâcuneys 79
Bağdat 36, 178
Bağrevend 79, 80, 193
Bâhân 168, 226
Ba'lebek 215
Basra 77, 200, 215
Behistun 65
Belâzûrî 34, 36, 37, 79, 80, 134, 135, 160, 164, 166, 167, 174, 175, 179, 180, 185, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 194, 199, 200, 201, 212, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221
Belde 214
Belencer 181
Belisarius 147
Benî Nasr 176
Berzâa 79
Beylegân 79
Beyrut 34, 35, 36, 37, 38, 125
Bîsitûn 65

Bizans 45, 70, 74, 119, 146, 147,
148, 149, 156, 198
Bochart 85
Boğazköy 78
Bolso Hayeren 109
Bolu 83
Bryg 62
Bryigians 84
Buhara 191, 207
Buvân 72
Bükeyr b. Abdillâh 181, 189
Büsürrecân 79
Büyük Ermenistan 68, 79, 81

C-Ç
Cafer el- Mansur 218
Câmîr 72
Ca'vene b. el-Hâris 217
Cebele 214
Cerba 160
Cerir b. Abdillâh el-Becelî
190
Ceyhan 215
Cezîre 37, 185, 186, 188, 191,
195, 197, 214, 218, 219
Cilan 190
Claudius 56
Cornelius Tacitus 23, 64, 75
Cünâde b. Ebî Ümeyye 210
Cürçân 80, 194, 197, 201,
218
Cürzân 79, 80
Çin 37

D

Dadarshish 65
Dareios 63
Darende 216
Darius 21, 24, 65
Dâru'l-Battîh 176
Dâru'l-Vekâle Kilisesi 176
Debîl 79, 193, 196
Denbaved 201
Denizli 56
Derbû'l-Belâğa 176
Derbû's-Sekîl Kilisesi 176
Dımaşk 69, 167
Dicle 76, 179, 186
Dikran (Büyük) 104
Dio Cassius 23, 64
Diodorus Siculus 65
Dirtir 100
Diyarbakır 185, 186
Dork Ankeğ 100
Dre 100
Dublin 32, 61, 101

E

Eban b. Velid b. Ukbe b. Ebî
Muayt 218
Ebû Eyyûb el-Ensârî 210
Ebu'l-Yümn Mescidi 176
Ebû Süfyân 137
Ebû Ubeyd b. Mes'ud 179
Ebû Ubeyde b. Cerrah 168,
174
Ege Bölgesi 78, 86

Elam 71

el-A'mak 217

el-Masisa 215

Emevîler 13, 191, 200, 202,
205, 212, 220, 227

Endülüs 37

Erciş 79

Erfahşed 72

Erivan 81

Ermeni 9, 12, 15, 16, 22, 24,
31, 32, 38, 39, 40, 46, 49, 50,
51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58,
61, 62, 63, 65, 66, 69, 70, 71,
73, 75, 81, 84, 88, 89, 91, 92,
93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100,
101, 102, 103, 104, 105, 106,
107, 108, 110, 111, 112, 113,
114, 115, 116, 152, 153, 154,
156, 158, 159, 168, 169, 195,
196, 197, 200, 214, 216, 218,
223, 225, 226

Ermenice 92, 93, 94, 106, 107,
108, 109, 113

Ermeni Kilisesi 51, 96, 111,
115

Ermeniler 10, 11, 16, 36, 45,
47, 51, 53, 54, 55, 57, 60, 62,
64, 68, 75, 78, 81, 82, 85, 86,
87, 88, 92, 93, 94, 95, 96, 97,
100, 101, 102, 103, 104, 110,
111, 113, 114, 115, 116, 122,
146, 148, 152, 155, 156, 169,
173, 181, 184, 188, 194, 196,
212, 223, 224, 225

Ermeni Panteonu 100

Ermenistan 11, 12, 18, 23, 24,
33, 36, 37, 38, 39, 40, 45, 51,
52, 53, 54, 56, 58, 59, 60, 62,
64, 65, 66, 67, 68, 70, 74, 75,
76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 91,
94, 102, 109, 116, 143, 147,
149, 152, 170, 177, 179, 180,
181, 188, 190, 191, 192, 193,
196, 197, 200, 201, 203, 209,
212, 213, 214, 215, 216, 217,
218, 219, 220, 225, 227

Ermenistan Bölgesi 53

Errân 79

Erzincan 81, 103

Erzurum 81, 100, 156, 180,
194, 199

Etrüskler 109

Euftathius 84

Eyle 159, 160, 161, 182

Ezrûh 160

F

Fâleh 72

Fâlih 72

Farsça 36, 65, 113

Faryab 201

Fedek 133, 134, 135

Fırat 16, 76, 78, 178, 179

Fihl 174, 175

Filistin 164, 174, 214

Flavianus Hanedanı 24

Flavius Orestes 145

Frigya 46, 49, 63, 64, 82, 98, 109
Frigyalılar 62, 63, 78, 82, 83, 84, 87, 92
Fubâ 72

G
Gabele 79
Gabir 72
Galatianlar 85
Galba 24
Gamerus 61, 66, 71
Gassâniler 151
Gatafan 133
Gelamius 61, 66, 71
Gélase I, Papa 112
Geographika 22
Germen 144, 147
Geter 71
Gomer 61, 71, 72, 84, 85
Grabaratip 108
Grek 46, 50, 59, 60
Gürcü Mehmed Paşa 155
Gydnes 77

H
Habib b. Mesleme 181, 195, 196, 197, 199, 211, 216
Haçlı Kilisesi 176
Hagopos İsaverdents 94
Haicus 66
Hâlid b. Said 168
Hâlid b. Velid 167, 169, 175, 177, 178, 185, 188
Hâlid Meydanı 176
Hâm 67, 73
Hamevî 38
Hamid b. Derre Kilisesi 176
Hananya 111
Hanovi 23
Harcutiun Aukerian 94
Hâriciler 207
Hâris b. Amr et-Tâî 219
Harma 61, 66, 71
Harran 186, 187, 188
Hayber 132, 133, 134, 135, 136, 139, 141
Hayc (Hayk) 67
Hayk 60, 61, 62, 66, 67, 68, 69, 71, 88, 92, 100, 103
Hazar Denizi 37, 109
Hazarlar 72, 80, 220
Helât 79
Helle 58
Hellenic 64
Hellenler 78
Hemedan 180
Hemezân 65
Hendek Savaşı 132, 136, 137
Herodot 19, 20, 21, 22, 37, 56, 60, 61, 62, 63, 76, 77, 78, 79, 82, 84, 179
Herekleios 148, 149
Herseme b. Arcefe 191
Hıbalin 176
Hılat 219

Hıms 215
Hıristiyan 15, 49, 51, 52, 92, 94, 101, 110, 111, 122, 148, 156, 184, 186, 224, 225, 226
Hıristiyanlık 51, 93, 112, 113, 120, 121, 143, 225
Hicaz Bölgesi 52
Hılat 79
Hind 72
Hindistan 37, 109
Hint Okyanusu 37
Historiae Armenicae Libri 32
Historiae Romanae Libri 23
Historika Hypomnemata 22
Hişam b. Abdilmelik 215, 217, 220
Hititçe 106
Hititler 78
Horasan 200
Hovhannes III 116
Höyük 78
Hrand Pasturmadjian 81
Hudeybiye Anlaşması 132, 133, 137
Hul 71
Hulvân 65
Huzeyfe b. el-Yeman 189
Huzeyfe b. Üseyd 181
Hz. Ali 190, 201, 202, 207
Hz. Ebûbekir 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 177, 178, 192, 198
Hz. Hasan 201, 206
Hz. Hüseyin 201
Hz. Osman 170, 182, 190, 192, 193, 194, 195, 196, 198, 199, 200, 202, 209, 211, 216, 218
Hz. Ömer 36, 70, 154, 157, 159, 163, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 177, 178, 179, 181, 182, 185, 187, 189, 190, 191, 192, 193, 198, 199, 209, 211, 214, 215, 216, 217, 225, 227

I-İ
Imperium Romanum 146
İyad b. Ganm 175, 185, 186, 187, 198, 199, 211
İbn-i Hişam 34, 35, 72, 130, 131, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 150, 151, 160, 163, 164, 165
İbn-i İshâk 34, 35, 71, 72, 132, 136, 140, 164, 165
İbn Kesîr 38
İbnü'l-Kelbî 189
İbnü'l-Esir 38
İbrânice 84
İfrikiyye 37
İkrime b. Ebî Cehil 141
İncil 92, 107, 113
İran 37, 81, 98, 102, 103, 104, 109, 147, 149, 159, 170, 173, 177, 179, 180, 192, 193
İrem 69
İrminiyye 11, 12, 36, 37, 70, 73, 74, 79, 188, 193, 194, 219

İskenderiye 21, 69
İspanya 147
İstanbul 21, 22, 34, 51, 53, 57,
58, 86, 92, 93, 94, 95, 96, 97,
105, 107, 109, 116, 119, 120,
126, 131, 139, 154, 155, 156,
169, 184, 201, 205, 207, 209,
210, 211, 213
İtalya 23, 95, 109, 147
İzmir 56

J
Japhethus 61
Jason 58
J. Schröder 108
Julius Nepos 145
Justinianos II 147

K
Kâbe 137, 138, 139, 141, 171
Kabk Dağı 79
Kadıköy Konsülü 114, 115,
152
Kafkasya 68, 109
Kalansiyin Kilisesi 176
Kalikala 193, 194, 195, 196,
197, 198, 199, 211
Kamâme Kilisesi 156, 158,
184
Kambyes 21
Kapadokya 56, 68, 76, 80, 89,
109
Karadeniz 58, 80, 81, 99

Katerina 97
Katerina II 97
Kavimler Göçü 123
Kayrevan 207
Kayser 197
Kevork Pamukciyan 155
Khald 88
Khaldia 86, 88
Kunnesrin 214
Kıyâme Kilisesi 156
Kızıldeniz 37
Kızılırmak 83
Kilikya 54, 56, 76, 77, 78, 116
Kitâbu'l-Buldân 38
Kitâbu'l-Megâzi 35
Kolkhis 58
Köprü Savaşı 179
Krapar 107
Krog/Kroğ 100
Kserksess 21
Kudaa 128, 166
Kudüs 40, 116, 121, 150, 153,
154, 155, 156, 157, 158, 159,
160, 182, 183, 184
Kûfe 190, 200, 215
Kur'ân-ı Kerim 121, 125, 127,
129
Kusay 205
Kuzey Afrika 147
Küçük Asya 77, 78
Küçük Ermenistan 79, 81
Kütahya 83
Kyros 21, 77

L
Laodikya 56
late prætenta 55
Latin 55, 63, 94
Latince 55, 63, 85
Lazkiye 214
Lekz 79
Lud 71
Lutipri 87
Lübnan 34, 35, 36, 37
Lykia 83

M
Madon 93
Magog 71
Mağrib 37
Makedon 84
Makedonya 84
Malatya 13, 80, 81, 192, 197,
198, 199, 200, 211, 212, 216,
217
Malik el-Eşter 202
Maraş 217, 218
Marmara Bölgesi 78
Marmara Denizi 83
Maş 71
Maşdoz (Mesrob) 113
Mâşic 72
Matienler 76
maximis imperis 55
Med 68
Meday 71

Medine 37, 130, 131, 132, 133,
136, 137, 177
Medine Vesikası 130
Medler 68
Mehitarist 93
Mekke 131, 133, 136, 137, 138,
139, 140, 141, 205
Melik Tahir es-Seyfi 157
Menbic 214
Mercu's-Sifr 174
Mervan b. Muhammed 215
Merviruz 201
Meryem Kilisesi (Şam) 176
Merzüban 201
Mesûdi 37
Meşek 71
Mezopotamya 51, 62, 185
Mher 104
Mısır 37, 84, 157
Mısırlılar 84
Michael Chamich 32, 68, 92
Mihrtad 105
Mikael Nalbantyan 108
Mikaslat Kilisesi 176
Milak b. Saffar el-Beyrânî
219
Misyonerlik 122
Mitra/Mihr 100
monofizit 116, 122, 148
Moses Chorenensis 31, 61, 66,
71, 91, 92
Muâ' 72
Muâb 151

Muaviye b. Ebî Süfyan 141, 192, 206
Muaz b. Cebel 185
Mu'cemu'l-Buldân 38
Mugire b. Şu'be 189
Muhammed (AS) 35, 154
Muhammed b. Mervan 217, 218, 219
Mukan 181, 190
Mûrek 72
Musul 191, 221
Muş 81, 104
Mu'te 128, 151, 153, 165
Mürûcu'z-Zeheb 37
Müsennâ b. Hârîse 178
müşrik 132, 140
Mycale 21

N
Nadîroğulları 131, 133, 134
Nairi 86
Namine 201
Nergal 99
Nero 24
Neşevâ 79
Neuchar 68
Niğde 83
Nihâvent Savaşı 179, 180
Nika Ayaklanması 147
Niksar 80
Ninive (Ninova) 149
Ninova 105, 149, 194
Nûh (AS) 86

O-Ö
Oliypos 59
Ortadoğu 37
Ortodoks Kilisesi 94
Osep Argotyan 97
Osman b. Velid b. Ukbe 218
Osmanlı 96, 97, 102, 119, 155, 156, 157, 158, 159, 183
Osmanlı Devleti 97, 158
Ossa 59
Otho 24
Ömer b. Abdilaziz 215

P
Part 105
partici 145
Patrik Golod 155
Pavlos Kilisesi 176
Peneius 59
Pers 11, 19, 21, 32, 49, 50, 55, 63, 75, 77, 102, 105, 107, 109, 110, 143, 144, 150, 189, 225
Persliler 11, 50, 143, 149, 150, 223, 224
Pfammiticus 84
Philopator 56
Phokas 148
Phriksos 58
Phrygians 84
Plataea 21
Pliny 84
Polemo II 56
Pontus 56

R
Remle 214
René Grousset 78
Rifat 71
Robert Ellis 108
Rock (Kaya) 65
Roma 10, 16, 19, 21, 23, 24, 32, 49, 50, 55, 56, 57, 75, 83, 95, 96, 97, 102, 111, 112, 113, 115, 120, 122, 123, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 223
Roma Kilisesi 95, 115
Romulus 145
Rum 11, 40, 73, 79, 94, 143, 146, 151, 152, 154, 156, 158, 159, 161, 166, 168, 169, 173, 174, 179, 197, 200, 214, 217, 218, 225, 226
Rumca 113
Rumlar 11, 16, 41, 80, 150, 152, 155, 156, 159, 168, 173, 175, 183, 194, 196, 199, 200, 217, 218, 224, 225
Ruyan 201
Rüstem (İranlı Komutan) 178

S-Ş
Sa'd b. Zeyd 184
Safvan b. Muattal 79, 185
Sâhibu's-Serîr 79
Said b. As 190, 200, 201, 206
Said el- Cureşî 220
Salamis 21
Samira Kilisesi 176
Samsun 80, 150
Samuel Kantaryan 94
Sarduri 87, 89
Sardurlar 103
Sa'sa b. Savhân 186
Sasani 150
Sason 58
Sasonlu Tavit 104
Selefki 105
Selim III 97
Selman b. Rebia 181, 195, 196
Semiramis 103
seriyye 35, 131
Seyyid Mehmed Paşa 155
Sihâh 69
Simâk 134
Sinan Kalesi 215
Sind 72
Sinop 80
Sirâc-Tayr 79
Sîs(e)cân 79
Sîsiye 216
Sivas 81
Sivaslı Mehitar 93
Slavlar 216
Soğdebil 79
Sri Lanka 37
St. Jerome 84
St. Mesrob 106
Strabon 19, 22, 78, 79
Sûk-u Ali 176
Sultan II. Mahmud 157

İslam Tarihinde Ermeniler ve Ermenistan Fetihleri

(Hulefâ-yi Râsîdîn ve Emevîler Dönemi)

Siyâsî ya da ideolojik söylemler içeren tezlerin çok yüksek bir soyutlama düzeyinde olduğu, bunların belirli bir metot çerçevesinde kanıtlanamayacağı ama aynı zamanda siyâsî, ideolojik mülâhazalara hizmet eden inşâî/ kurgusal hüviyet arz ettiği yadsınamaz bir gerçektir. Çünkü anılan bağlamda öne sürülen görüşlerin kesinlikle tarihe özgü kural ve usullere bağlı kalamayacağı açıkça ortadadır. Bu çalışma târihî vâkıaların bir süreç içinde incelenmesi gerektiğinin altını çizerek, Ermenilerle Müslüman toplumun, hangi devirde ve ne şekilde münasebet kurduklarına dâir, siyâsî ya da ideolojik söylemler içermeyen bilgiler verme iddiasındadır.

kitapadresi.com
internetteki kitap adresiniz